

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Ahi Evran University (Turkey)
TESOL – Ukraine

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В МОВІ І КУЛЬТУРІ

Збірник наукових праць

Київ 2019

УДК 821.09(100)(082)
НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2019. - 318
с.

ISBN 978-617-7685-68-4

Збірник містить тексти доповідей XII Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 22-23 травня 2019 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

УДК 821.09(100)(082)

Головний редактор:

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

Редакційна колегія:

Е. Акіллі, доктор філософії (Історія), академік

Агі Євран університет, Киршехір (Туреччина)

О. В. Артюшкіна, кандидат наук з лінгвістики, доцент
(Університет Жан Мулен Ліон 3, Франція)

Н. О. Висоцька, доктор філологічних наук, професор
(Київський національний лінгвістичний університет, Україна)

Р. І. Дудок, доктор філологічних наук, професор
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

Ю. Л. Мосенкіс, доктор філологічних наук, професор,
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Україна)

А. І. Раду, кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна)

А. В. Чеснокова, професор
(Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна)

О. Г. Шостак, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

С. М. Ягодзінський, доктор філософських наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 15 травня 2019 р.)*

ISBN 978-617-7685-68-4

© Колектив авторів, 2019

© Національний авіаційний університет, 2019

Дар'я Денісова
Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України
м. Київ

МОВНІ КОДИ В NEW WEIRD ТВОРАХ ЧАЙНИ ТОМА М'ЄВІЛЯ

У сучасному суспільстві питання мови та національної ідентичності набувають дедалі більшої актуальності, часто зміщуючись із суто культурної в гостро політичну площину. Відображення політизації культури можна спостерігати в художній літературі, яка виступає медіатором насущних процесів. У цьому контексті, британська література особливо відзначається своїми гостро-критичними спостереженнями. Р. Тодд зауважує, що в основі сучасної британської літератури лежить переважно політична напруга, яка варіюється від окремо взятих питань ідентичності до більш широкої постколоніальної проблематики [7, с. 20].

Одним із найбільш політично-заряджених британських письменників сучасності є без сумніву Чайна М'євіль. Геніальна, на думку Урсули Ле Гуїн [4], творчість М'євіля має три основні джерела натхнення: глибокі соціалістичні переконання, закоханість у жанрову літературу та захоплення сюрреалізмом [3].

Балансування між полюсами політики, фантастики й сюрреалізму, дозволило М'євілю виробити свій унікальний стиль, який органічно інтегрувався в систему експериментальних трендів сучасної фантастики. Творчість М'євіля та інших письменників “нестандартної” фантастики (Ст. Свейнстон, Дж. Вандермеер, К. Лінк та інших) отримала назву New Weird – ім'я, що одночасно

визнає зв'язки з забутою традицією Weird Fiction [1] та показує окремність нового напрямку [6, с. 202].

Особливою рисою Weird Fiction можна назвати ефект максимального очуднення предмету художнього зображення, фінальне розпізнавання якого (або неможливість збагнути його сутність) викликає у читача жах.

Типовим засобом очуднення зображуваного у Weird Fiction виступає мова. Майстри жанру (К. Е. Сміт, В. Г. Годжсон, А. Блеквуд, А. Макен, М. Р. Джеймс, Г. Ф. Лавкрафт) поклалися на словник неозначеності (дієслова епістемічної модальності, прикметникові епітети на позначення меж пізнання) [2, с. 129-130] для створення відчуття розгубленості та безсилля, коли мова – свідчення, а часто й інструмент, агентності людини – була не здатна передати жах, з яким стикався наратор.

Чайна М'євіль також нерідко звертається до цього прийому, однак, у ряді творів письменника мова перетворюється із засобу опису на предмет дослідження.

Будучи переконаним лефтистом, М'євіль приділяє значну увагу проблемі експлуатації та маніпуляції широких (робітничих) верств малою кількістю (капіталістичних) еліт. У короткому оповіданні “Стаття з медичинської енциклопедії” (“Entry Taken from a Medical Encyclopedia”) та романі “Посольське місто” (“Embassytown”), обраних матеріалом даної розвідки, мова набуває монструозних характеристик та постає як агент впливу на життя людей, що уможливорює експлуатаційні й маніпуляційні інтенції.

В оповіданні “Стаття з медичинської енциклопедії” (2003) мова розглядається як вірус-паразит (“ящур Бускара”), яким можна заразитися, промовивши слово-збудник.

“Існує певне слово, яке прокладає собі шлях у мозок людини при вимовлянні й там оселяється. Воно примушує носія повторно себе промовляти у присутності інших людей, щоб ті його повторили за хворим. Із кожним промовлянням, народжується нове червослово. Так продовжується допоки мозок стражденного наскрізь не покриється тунелями червослів. Якщо ж слухачі правильно повторять за ним всі звуки, з цікавості чи щоб посміятися, червослово вилуплюється в їх голові.” [5, с. 72] (переклад з англійської наш – Д.Д.; оформлення згідно оригіналу).

Хворі на ящур Бускара поступово стають несповна розуму допоки остаточно не входять у вегетативний стан. Протидії хворобі, повідомляє фіктивна медична енциклопедія, допоки не знайдено.

Продовжуючи мотив “мови як хвороби” у романі “Посольське місто” (2011), Чайна М’євіль демонструє ширші імплікації мовної проблеми. Події відбуваються в Посольському місті на планеті Арієка, де колонія людей співіснує поряд з аборигенами – неземною расою, яку люди називають Господарями. Господарі виробляють необхідний людям біо-ресурс, який екс-землянам доводиться купувати. Спілкування відбувається складною Мовою Господарів, у якій кожне слово має прямий референт і складається з двох частин, які необхідно вимовляти одночасно. Мислення при говорінні теж повинно бути синхронізованим, інакше частини слова, навіть сказані разом, не нестимуть жодного сенсу для Господарів. Господарі мають складний мовленнєвий апарат, який дозволяє їм одночасно говорити дві частини слова. Люди ж, щоб вести торгівлю, змушені штучно вирощувати послів – близнюків із синхронізованою від народження свідомістю; лише вони можуть по-справжньому говорити Мовою. Люди – гості на планеті Арієка, допоки Посольство не представило

Ез

нових послів на ім’я Ра. Навідміну від попередніх синхронізованих

Ез

від народження послів, Ра – дві окремі людини/незалежні свідомості, які, утім, можуть говорити Мовою. Мова нового посла відтворює паттерн думка-слово, проте дві незалежні свідомості створюють ледь відчутний розкол цього синергічного зв’язку. Господарі тонко відчують цей дисонанс. Самі вони не здатні його відтворити, але розщеплення смислу й звуку приносить їм насолоду,

Ез

а мову Ра – перетворює на наркотик. Залежні від мови Ра Господарі втрачають контроль над своєю Мовою, діями, свідомістю, унікальним ресурсом, Арієкою.

Ез

Таким чином, користуючись прийомами очуднення Weird Fiction, Чайна М’євіль розглядає мову – символ самобутності та самоідентичності народу й кожної окремо взятої особистості – як сильного агента, що здатний чинити реальний фізичний вплив на

дійсність та призводити до втрати самості, незалежності й контролю за умов умілого маніпулювання.

У світлі сучасних політичних подій та гаряче обговорюваного мовного питання в Україні художні проєкції Чайни М'євіля набувають особливо актуального звучання.

Література

1. Денісова Д. Літературна традиція Weird Fiction в англomовній літературі ХХ–ХХІ століття [Електронний ресурс] / Д. Денісова // Синопис: текст, контекст, медіа. – 2016. – № 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2016_4_2
2. Денісова, Д. Д. Мапування когнітивної території химерної фантастики (Weird Fiction) [Текст] / Д. Д. Денісова // Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8–9 грудня 2017 р. – Київ : Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2017. – С. 129–130.
3. Gordon J. Reveling in Genre: An Interview with China Miéville [Електронний ресурс] / Joan Gordon // Science Fiction Studies. – 2003. – № 30. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.depauw.edu/sfs/interviews/mievilleinterview.htm>.
4. Le Guin U. Three Moments of an Explosion by China Miéville – masterfully horrific SF [Електронний ресурс] / Ursula Le Guin // The Guardian. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/books/2015/jul/29/three-moments-explosion-china-mieville-masterfully-horrific-sf>.
5. Miéville C. Looking for Jake and Other Stories / China Miéville. – London: Pan Mcmillan, 2005. – 217 p.
6. Noys B. Morbid Symptoms: An Interview with China Miéville / Benjamin Noys, Timothy S. Murphy // Genre: Forms of Discourse and Culture. Old and New Weird / guest ed. B. Noys, T.S. Murphy. – Duke University Press, 2016. – Vol. 49, No. 2. – P. 199-211.
7. Todd R. Literary Fiction and the Book Trade / Richard Todd // A Concise Companion to Contemporary British Fiction (ed. James F. English) / Richard Todd. – Cornwell: Blackwell Publishing Ltd, 2006. – P. 19–39.